

Тернопільська обласна рада
Департамент освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра біології, екології та методик їх навчання

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ ТА ОКЕАНІВ

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань А Освіта- 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність А4/ 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

освітньо-професійна програма Середня освіта (Біологія та здоров'я людини. Географія)

Робоча програма освітнього компонента «Географія материків та океанів» для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю А4/014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини). Кременець. 2025. 16 с.

Розробники програми:

Галаган О.К., доцент, кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології, екології та методик їх навчання;

Бондаренко Т. Є., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри біології, екології та методик їх навчання.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри біології, екології та методик їх навчання

Протокол № 1 від „01” вересня 2025року
Завідувач кафедри

О. Кратко

ВСТУП

Освітній компонент «Географія материків і океанів» є нормативним у циклі професійної підготовки фахівців за першим (бакалаврським) рівнем спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини).

Об'єктом його вивчення є материки і океани. У курсі розглядаються загальна характеристика, історія становлення та розвитку материків і океанів, тектоніка та геологічна будова, рельєф, клімат, води суходолу, рослинний та тваринний світ, ландшафти материків, населення і господарство, основні держави.

Вивчення дисципліни «Географія материків і океанів» сприяє ознайомленню здобувачів вищої освіти з основними історичними етапами дослідження та освоєння океанів і материків; загальними особливостями природи океанів і материків; закономірностями і особливостями поширення рельєфу, клімату, гідрографічної сітки, природних зон світу.

Міждисциплінарні зв'язки: «Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів», «Загальне землезнавство з основами картографії», «Географія України», «Географія світового господарства», «Краєзнавство».

Ключові слова: моря, клімат, материки, океани, ріки, озера, тектонічна будова, природні зони, фізична географія, населення.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо- професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань А Освіта 01 Освіта / Педагогіка	Рік підготовки:	
		2,1-й	I-й
Змістових модулів – 3	Спеціальність А4/ 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)	Семестр	
Загальна кількість годин – 90		I,III-й	I-й
		Лекції	
		16 год.	6
Тижневих годин для денної форми здобуття освіти: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-професійна програма: Середня освіта (Біологія та здоров'я людини. Географія)	Практичні	
		18 год.	4
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Самостійна робота	
		46 год.	70 год.
		Індивідуальні завдання	
		10 год.	10 год.
		Форма контролю – залік	

Для денної форми здобуття освіти – 37,8% : 62,2%.

Для заочної форми здобуття освіти – 11,1%:88,9%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу «Географія материків і океанів» є надання здобувачам вищої освіти систематичних знань про різноманіття природи океанів та окремих материків:

- причини і закономірності змін геологічної будови, рельєфу, клімату, поверхневих вод, рослинного та тваринного світу, ландшафтів від місця до місця в межах окремих материків;
- виявлення специфічних природних умов окремих материків;
- причини і закономірності змін геологічної будови, рельєфу, клімату, рослинного і тваринного світу окремих океанів;
- виявлення специфічних природних умов окремих океанів;
- порівняльна характеристика ландшафтів материків різних за походженням, північної та південної півкулі.

Внаслідок вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають **знати**:

- гіпотези походження материків та океанів;
- причини і закономірності змін геологічної будови, рельєфу, клімату, поверхневих вод, рослинного та тваринного світу материків та океанів;
- причини і закономірності зміни ландшафтів від місця до місця в межах окремих материків та океанів;
- специфічні природні умови окремих материків і океанів.
- основні історичні етапи дослідження та освоєння океанів і материків;
- загальні особливості природи океанів і материків;
- типовий план характеристики океану;
- закономірності зміни солоності і температури вод, розташування океанічних течій;
- головні закономірності поширення життя в океанах; типовий план характеристики фізико-географічного положення материка та океану;
- зв'язок орографії з тектонічною будовою материка;
- основні кліматотвірні чинники, особливості розподілу тепла і кількості атмосферних опадів по території материків і акваторії океанів;
- поділ материків і океанів на кліматичні пояси та області і характерні для них типи клімату;
- особливості поширення, живлення, водного режиму, господарського використання та екологічного стану річок і озер;
- особливості поширення та основні риси географічних поясів і природних зон світу.

Внаслідок вивчення навчальної дисципліни студенти мають **вміти**:

складати фізико-географічну характеристику материків та океанів:

- виконувати оцінку природно-ресурсного потенціалу материків та океанів;
- вміти вільно орієнтуватися по карті;
- виявляти різні тектонічні структури в межах материків та океанів;
- характеризувати різні морфоскульптури в межах материків та океанів;
- аналізувати та порівнювати кліматичні особливості материків та океанів;
- характеризувати гідрографічну сітку, ґрунтовий покрив, рослинний та тваринний світ;
- виявляти взаємозв'язки між компонентами неживої і живої природи, користуватися тематичними картами для з'ясування природних закономірностей, показувати на карті об'єкти географічної номенклатури;
- давати комплексну фізико-географічну характеристику океану за типовим планом;
- порівнювати властивості водних мас різних частин океанів, показувати на карті морські течії, пояснювати загальну циркуляцію поверхневих вод Світового океану;
- висвітлювати взаємозв'язок між властивостями вод і поширенням життя в океанах;
- пояснювати вплив основних кліматотвірних чинників на формування клімату материка або океану;
- показувати на карті простягання кліматичних поясів, їх поділ на кліматичні області, визначати типи клімату за кліматодіаграмами;

- давати комплексну характеристику географічних поясів і природних зон за типовим планом;
- давати комплексну характеристику материка за типовим планом.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі та проблеми в галузі освіти, що передбачає проведення досліджень і здійснення інновацій та характеризується комплексністю і невизначеністю умов та вимог

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання й розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК8. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Фахові компетентності:

ФК 16. Здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем і людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства.

ФК 17. Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному).

ФК 18. Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі (світу), материків і океанів, України.

ФК 19. Здатність розуміти та пояснювати особливості природних компонентів і об'єктів у сферах географічної оболонки, взаємозв'язки в ландшафтах.

ФК 20. Здатність пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів і форм організації життя людей.

Результати навчання:

РН 21. *Знає та розуміє* основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географії, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географічної науки.

РН 22. *Пояснює* просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях.

РН 23. *Описує* основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих їхніх компонентів, класифікує зв'язки й залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них.

РН 25. *Формує* в учнів уміння користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі, застосовувати алгоритми користування друкованою і цифровою картографічною продукцією при характеристиці окремих географічних об'єктів і територій.

РН 26. *Застосовує* базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати природно-географічні та суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати й порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії.

РН 27. *Уміє* характеризувати природні регіони, ландшафти й біогеоценози, пояснювати їхні особливості та взаємозв'язки, сформовані географічним положенням й іншими географічними чинниками (зокрема під час навчальних польових практик).

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАТЕРИКІВ ПІВДЕННОЇ ПІВКУЛІ

Тема 1. Вступ до курсу. Фізико-географічна характеристика Африки.

Теоретико-методологічні засади курсу «Географія материків та океанів». Історія формування природи материків та океанів. Будова та загальні закономірності географічної оболонки Землі.

Африка. Загальний огляд. Межі, розміри. Географічне положення. Основні особливості природи.

Історія формування території, тектонічна та геологічна будова, корисні копалини. Давність Африкано-Аравійської платформи. Області розвитку байкальської, каледонської, герцинської, мезозойської та кайнозойської структур. Області прояву сучасних вулканічних і сейсмічних явищ. Розподіл і види корисних копалин у зв'язку з геологічною будовою. Найважливіші металогенічні провінції.

Рельєф Африки. Значення скидової тектоніки і коливальних рухів у формуванні великоблокових структур платформеної основи материка. Типи морфоструктур кристалічного фундаменту і осадового чохла платформи.

Клімат Африки. Кліматоутворюючі фактори. Типи кліматів. Послідовність їх зміни на північ і південь від екватора.

Внутрішні води Африки. Фактори формування стоку. Нерівномірність його розподілу в залежності від сучасних кліматичних умов і рельєфу. Зональні типи режимів річок і водного балансу. Роль найбільших транзитних річок у формуванні стоку. Характеристика Конго, Нігері та Замбезі. Області епізотичного стоку, режим тимчасових водотоків. Підземні води пустель і напівпустель. Найбільші озера.

Рослинність, тваринний світ та ґрунти Африки. Географічні пояси і зони. Фізико-географічне районування.

Походження і характеристика африканської флори і фауни. Ґрунтова зональність у Північній і Південній Африці. Переважання латеритних і примітивних пустельних ґрунтів.

Чітка вираженість географічної поясності і зональності. Повторюваність зон та їх розташування у Північній і Південній Африці. Особливості конфігурації зони саван, рідколісь і чагарників в субекваторіальному географічному поясі. Коротка комплексна характеристика природних зон. Зміни природних ландшафтів людиною.

Тема 2. Фізико-географічна характеристика Південної Америки.

Загальний огляд. Межі, розміри. Географічне положення. Основні особливості природи.

Історія формування території, тектонічна та геологічна будова, корисні копалини. Історія розвитку Південноамериканської платформи. Особливості розвитку платформи в палеозої і мезокайнозої. Гондванський етап підняття: зледеніння і накопичення континентальної товщі. Тихоокеанський геосинклінальний пояс – складчасто-бриловий Андійський орогенний пояс. Палеозойський і мезокайнозойський цикли формування Анд. Роль вулканізму, головні вулканічні області. Незавершеність гороутворення. Розташування корисних копалин в зв'язку з геологічною будовою.

Рельєф Південної Америки. Типи основних морфоструктур в межах платформи: плоскогір'я (Гвіанське, Бразильське, Патагонське) і рівнини (Льянос, Амазонії і Внутрішніх рівнин). Меридіонально-геоструктурні та широтно-поясні морфоструктури Анд. Відроджені гори прилягаючих частин платформи. Екзогенні та ендегенні фактори рельєфоутворення.

Клімат Південної Америки. Кліматоутворюючі фактори, оцінка їх ролі. Циркуляція повітряних мас, постійних і сезонних вітрів на розподіл опадів. Характеристика кліматичних поясів і областей Південної Америки.

Внутрішні води Південної Америки. Оцінка факторів формування поверхневого стоку. Положення міжokeанського вододілу в Андах. Розповсюдження і причини виникнення областей підвищеного, помірного і незначного річного стоку. Пояс внутрішнього стоку. Загальна характеристика найбільших річок. Генетичні типи озер. Льодовики.

Рослинність, тваринний світ та ґрунтовий покрив Південної Америки.

Географічні пояси і зони. Коротка характеристика зон і основних підзон на рівнинах сходу і заходу і висотних поясів в Андах в екваторіальному, субекваторіальному, тропічному, субтропічному і помірному поясах. Порівняння природних зон Південної Америки з природними зонами інших материків.

Тема 3. Фізико-географічна характеристика Австралії та Океанії.

Загальний огляд. Межі, розміри. Географічне положення. Основні особливості природи.

Історія формування, тектонічна і геологічна будова, корисні копалини.

Розподіл платформених і геосинклінальних структур в Австралії.

Рельєф Австралії. Відображення платформених і геосинклінальних структур та еволюції клімату у рельєфі. Рельєфоутворюючі процеси. Значення неотектонічних рухів і екзогенних процесів.

Клімат Австралії. Кліматоутворюючі фактори. Типи кліматів у зв'язку з особливостями циркуляцій атмосфери і рельєфом.

Внутрішні води Австралії. Фактори формування стоку та його розподілу в зв'язку з кліматом і морфоструктурами. Области внутрішнього та зовнішнього стоку. Особливості режиму рік у зв'язку з переважанням дощового живлення. Нерівномірність річного і сезонного стоку. Характеристика систем Муррея та Дарлінга. Особливості використання річок. Генетичні типи озер та їх використання. Артезіанські басейни, їх розташування у зв'язку з геологічними структурами. Господарське значення підземних вод.

Ґрунтово-рослинний покрив та тваринний світ Австралії. Причини високого ступеню ендемізму та бідності видами австралійської флори. Місця формування та типові представники. Розподіл типів рослинності у зв'язку з рельєфом і кліматом. Типи ґрунтів, реліктові ґрунти, їх походження. Історія розвитку і причини високого ендемізму австралійської фауни. Її головні представники. Інтродукція фауни.

Географічні пояси і зони, фізико-географічне районування. Переважаючий розвиток географічних зон тропічного поясу у зв'язку з географічним положенням. Роль Великого Вододільного хребту як зонального бар'єру. Особливості прояву географічної зональності.

Зміни природних ландшафтів людиною у зв'язку з нерівномірною засвоєністю території. Сучасних ландшафтах. Обумовлення виділення фізико-географічних країн.

Загальна характеристика Океанії

Тема 4. Фізико-географічна характеристика Антарктиди та Південного океану.

Загальний огляд. Межі, розміри. Географічне положення. Основні особливості природи в порівнянні з іншими материками. Відкриття та дослідження Антарктиди.

Геологічна будова і рельєф. Геологічна будова та рельєф поверхні корінних порід. Льодовиковий рельєф.

Клімат Антарктиди. Метеорологічні умови та клімат. Сніговий покрив. Умови утворення, потужність та типи зледеніння. Оазиси Антарктиди.

Органічний світ: фауна і флора, закономірності їх розповсюдження. Районування Антарктиди.

Загальна фізико-географічна характеристика Південного океану. Загальні відомості, історія дослідження, геологія, рельєф дна, корисні копалини, гідрографія, клімат, гідрологічний режим. Рослинний і тваринний світ та екологічні проблеми океану. Економіка океану: морський промисел, транспортні шляхи, морські порти, рекреаційні ресурси. Прибережні країни.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАТЕРИКІВ ПІВНІЧНОЇ ПІВКУЛІ

Тема 5. Фізико-географічна характеристика Північної Америки.

Загальний огляд. Межі, розміри. Географічне положення. Основні особливості природи порівняно з Євразією та іншими материками. Видатні географічні об'єкти Північної Америки.

Історія формування території, тектонічна і геологічна будова та корисні копалини. Основні етапи геологічної історії. Північно-Американська платформа.

Тектонічні структури в межах платформи. Геосинклінальні пояси — атлантичний, Арктичний, Тихоокеанський. Геосинклінальні області в межах геосинклінальних поясів (герцинські, каледонські, мезозойські, кайнозойські). Серединні масиви та прогини.

Рельєф Північної Америки. Орографія Північної Америки. Відображення геоструктурного плану в рельєфі материка. Ендогенні фактори рельєфоутворення – вулканізм і землетруси. Роль екзогенних факторів в сучасному рельєфоутворенні. Четвертинне покривне та гірське зледеніння та його роль в рельєфоутворенні. Сучасне зледеніння, райони його поширення.

Клімат Північної Америки. Кліматоутворюючі фактори: географічне положення, центри дії атмосфери, холодні та теплі течії, орографія, підстелююча поверхня та ін. Західний пересув повітря. Вплив меридіонального розташування головних орографічних елементів на клімат. Характеристика кліматичних поясів.

Внутрішні води Північної Америки. Головні річкові басейни. Основні і другорядні вододіли. Області внутрішнього стоку. Основні типи режиму річок, зв'язок їх з кліматом. Особливості використання річок з різним режимом. Коротка характеристика найбільших річок: Міссісіпі, Маккензі, Колумбія, Колорадо, Ріо-Гранде. Озерні котловини за походженням. *Характеристика найбільших озер.* Підземні води. Льодовики.

Рослинність, ґрунти та тваринний світ Північної Америки. Географічні пояси та зони, природні ресурси, їх використання, роль людини у зміні природи.

Вплив океанів, циркуляції атмосфери і орографії на розташування і структуру географічних зон. Характеристика природних зон. Географічне розповсюдження природних ресурсів по території Північної Америки. Наслідки нераціонального їх використання.

Тема 6. Фізико-географічна характеристика Євразії.

Загальна характеристика. Межі, розміри материка. Природні особливості материка у зв'язку з його величезними розмірами та місцезнаходженням у всіх географічних зонах Північної півкулі. Прояви секторності. Складність геологічної будови. Внутрішньоматерикові відмінності. Поділ Євразії на підконтиненти. Видатні географічні об'єкти Євразії.

Тектоніка і геологічна будова Євразії

Тектонічні структури в складі платформ – щити, синеклізи, антеклізи, авлакогени, рифти, западини, прогини. Осадочний покрив. Геосинклінальні пояси: Арктичний, Атлантичний, Тихоокеанський, Середземноморський, Урало-Монгольський. Геосинклінальні області: байкальська, каледонська, герцинська, мезозойська, кайнозойська. Геосинклінальні системи. Серединні масиви. Корисні копалини Євразії.

Рельєф Євразії. Орографія Євразії. Зв'язок рельєфу Євразії з її тектонічною та геологічною будовою.

Морфоструктурне членування поверхні Євразії. Рівнини і височини платформених областей. Брилово-складчасті гори активизованих ділянок епіпалеозойських платформ. Рельєф геосинклінальних поясів. Рельєфоутворюючі фактори, які зумовили сучасний рельєф Євразії.

Клімат Євразії. Кліматоутворюючі фактори. Вплив розмірів, конфігурації, висоти та розташування головних орографічних елементів на клімат. Особливості впливу Тихого, Індійського, Атлантичного та Північного Льодовитого океанів. Сезонні зміни радіаційних умов та атмосферної циркуляції, режим осадків та зволоження, термічний режим. Гумідні та аридні області. Характеристика кліматичних поясів: екваторіального, субекваторіального, тропічного, субтропічного, помірного, субарктичного та арктичного.

Внутрішні води Євразії. Головні річкові басейни. Нерівномірний розподіл річкової мережі в Євразії в зв'язку з особливостями клімату. Типи режимів річок. Ріки областей внутрішнього та зовнішнього стоку. Підземні води. Льодовики. Використання гідроресурсів. Найбільші зрошувальні системи.

Рослинність, ґрунти та тваринний світ. Особливості формування флори та основних типів рослинного покриву. Основні рослинні зони. Рослинні ресурси. Неприятливі явища при використанні ґрунтів аридних та семи аридних областей: засолення, ерозія та інше. Географічні закономірності у розповсюдженні тварин.

Географічні пояси та зони. Прояв широтної географічної зональності та висотної поясності в зв'язку з рельєфом і наявністю континентального та океанічного секторів.

Фізико-географічне районування. Величезні розміри площі Євразії, складність та різноманіття її рельєфу, вплив океанів, розташування у всіх кліматичних поясах Північної півкулі зумовили складну картину просторової диференціації природи материка. Фізико-географічні регіони: Євразійський сектор Арктики та Субарктики, Північна та Середня Європа, Східна Європа, Середземномор'я, Передньозазійське нагір'я, Південно-Західна Азія, Північна Азія, Центральна Азія, Східна Азія, Південна та Південно-Східна Азія.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОКЕАНІВ

Тема 7. Світовий океан. Фізико-географічна характеристика Тихого та Північно-Льодовитого океанів.

Гіпотези походження материків та океанів. Гіпотези фіксизму – контракційна, базифікації. Гіпотези мобілізму – класична гіпотеза дрейфу материків, розсування океанічного дна, гіпотеза руху плит літосфери. Межі плит: дивергентні (розходження літосферних плит), конвергентні (сходження літосферних плит), сковзання. Зони землетрусів і сучасного гороутворення. Епіцентри і дати катастрофічних землетрусів.

Геологічна будова та рельєф дна Світового океану. Тектонічні структури Світового океану та його підрозділів. Основні риси рельєфу. Параметри, класифікація та різноманіття шельфів. Континентальний шельф. Континентальний схил. Перехідні області. Глибоководні западини на абісали. Серединно-океанічні хребти.

Клімат океанів. Центри дії атмосфери над океанами. Течії в океанах. Температура, солоність та щільність води в океанах.

Корисні копалини океанів. Закономірності розподілу донних відкладів в океанах. Географічне розміщення покладів нафти та газу. Розміщення та стан берегових розсипищ. Морські рудопроявлення та родовища.

Загальна фізико-географічна характеристика Тихого океану. Загальні відомості, історія дослідження, геологія, рельєф дна, корисні копалини, гідрографія, клімат, гідрологічний режим. Рослинний і тваринний світ та екологічні проблеми океану. Економіка океану: морський промисел, транспортні шляхи, морські порти, рекреаційні ресурси. Прибережні країни.

Загальна фізико-географічна характеристика Північного Льодовитого океану. Загальні відомості, історія дослідження, геологія, рельєф дна, корисні копалини, гідрографія, клімат, гідрологічний режим. Рослинний і тваринний світ та екологічні проблеми океану. Економіка океану: морський промисел, транспортні шляхи, морські порти, рекреаційні ресурси. Прибережні країни.

Тема 8. Фізико-географічна характеристика Атлантичного та Індійського океанів.

Загальна фізико-географічна характеристика Атлантичного океану. Загальні відомості, історія дослідження, геологія, рельєф дна, корисні копалини, гідрографія, клімат, гідрологічний режим. Рослинний і тваринний світ та екологічні проблеми океану. Економіка океану: морський промисел, транспортні шляхи, морські порти, рекреаційні ресурси. Прибережні країни.

Загальна фізико-географічна характеристика Індійського океану. Загальні відомості, історія дослідження, геологія, рельєф дна, корисні копалини, гідрографія, клімат, гідрологічний режим. Рослинний і тваринний світ та екологічні проблеми океану. Економіка океану: морський промисел, транспортні шляхи, морські порти, рекреаційні ресурси. Прибережні країни.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		лекції	практичні	індивідуальн а робота	самостійна робота		лекції	практичні	індивідуальн а робота	самостійна робота
Змістовий модуль 1. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАТЕРИКІВ ПІВДЕННОЇ ПІВКУЛІ										
Тема 1. Фізико-географічна характеристика Африки.	9	2	2		5	9	1			8
Тема 2. Фізико-географічна характеристика Південної Америки.	9	2	2		5	9	1			8
Тема 3. Фізико-географічна характеристика Австралії та Океанії.	9	2	2		5	9		1		8
Тема 4. Фізико-географічна характеристика Антарктиди та Південного океану.	9	2	2		5	9				9
Разом за змістовим модулем 1	36	8	8		20	36	2	1		33
Змістовий модуль 2. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАТЕРИКІВ ПІВНІЧНОЇ ПІВКУЛІ										
Тема 5. Фізико-географічна характеристика Північної Америки.	9	2	2		5	9	1	1		7
Тема 6 . Фізико-географічна характеристика Євразії.	16	2	4		10	16	1	1		14
Разом за змістовим модулем 2	25	4	6		15	24	2	2		21
Змістовий модуль 3. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОКЕАНІВ										
Тема 7. Фізико-географічна характеристика Тихого та Північно-Льодовитого океанів.	10	2	2		6	9	1			8
Тема 8. Фізико-географічна характеристика Атлантичного та Індійського океанів.	9	2	2		8	10	1	1		8
Разом за модулем 3	19	4	4		11	19	2	1		16
Разом за модулем 1	80	16	18		46	80	6	4		70
Модуль 2										
ІНДЗ	10			10		10			10	
Усього годин	90	16	18	10	46	90	6	4	10	70

6. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	К-сть год
Змістовий модуль 1		
1.	Фізико-географічна характеристика Африки	2
2.	Фізико-географічна характеристика Південної Америки	2
3.	Фізико-географічна характеристика Австралії та Океанії	2
4.	Фізико-географічна характеристика Антарктиди та Південного океану	2
Змістовий модуль 2		
5.	Фізико-географічна характеристика Північної Америки	2
6.	Фізико-географічне районування Євразії.	4
Змістовий модуль 3		
7.	Фізико-географічна характеристика Тихого та Північно-Льодовитого океанів.	2
8.	Фізико-географічна характеристика Атлантичного та Індійського океанів.	2
	Всього	18

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів під час самостійної роботи та на практичних заняттях

1-2 бали – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання для виконання за зразком; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо ґрунтовними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки та залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент виявляє вміння рецензувати відповіді інших та опрацьовувати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної учбової діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити й розв'язувати проблеми, самостійно здобувати та використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

7. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

№ п/п	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин
Змістовий модуль 1.			
1.	Фізико-географічна характеристика Африки.	Характеристика Конго, Нігеру та Замбезі. Найбільші озера. Географічні пояси і зони. Фізико-географічне районування Африки.	5/8
2.	Фізико-географічна характеристика Південної	Загальна характеристика найбільших річок Південної	5/8

	Америци.	Америци. Генетичні типи озер. Льодовики. Географічні пояси і зони. Фізико-географічне районування Південної Америци.	
3.	Фізико-географічна характеристика Австралії та Океанії.	Фізико-географічне районування Австралії. Океанія.	5/8
4.	Фізико-географічна характеристика Антарктиди та Південного океану.	Фізико-географічне районування Антарктиди. Особливості Південного океану.	5/9
Змістовий модуль 2.			
5.	Фізико-географічна характеристика Північної Америци.	Географічні пояси і зони. Фізико-географічне районування Північної Америци	5/7
6.	Фізико-географічне районування Євразії.	Географічні пояси та зони Євразії. Прояв широтної географічної зональності та висотної поясності в зв'язку з рельєфом і наявністю континентального та океанічного секторів. Фізико-географічні особливості Східної Європи	10/14
Змістовий модуль 3.			
7.	Фізико-географічна характеристика Тихого та Північно-Льодовитого океанів.	Корисні копалини океанів. Закономірності розподілу донних відкладів в океанах. Географічне розміщення покладів нафти та газу. Розміщення та стан берегових розсипищ. Морські рудопроявлення та родовища. Загальна фізико-географічна характеристика Північно-Льодовитого океану.	6/8
8.	Фізико-географічна характеристика Атлантичного та Індійського океанів.	Загальна фізико-географічна характеристика Атлантичного океану.	5/8
	Всього		46/70

Самостійна робота здобувачів вищої освіти (вивчення джерел інформації, виконання практичних завдань), спрямована на поглиблене вивчення програмового матеріалу.

Поточне оцінювання самостійної роботи студентів за кожною темою навчальної дисципліни здійснюється під час практичної роботи.

8. Індивідуальні навчально-дослідні звання та критерії їх оцінювання

ІНДЗ виконуються у формі написання індивідуального портфоліо. Портфоліо робіт – зібрання різних творчих, друковані матеріали, власні розробки, виступи, доповіді тощо

Тематика ІНДЗ

1. Арктична острівна Азія
2. Західно-Сибірська рівнина
3. Середній Сибір
4. Північно-Східний Сибір

5. Гори півдня Сибіру (Алтайсько-Саянська гірська країна)
6. Камчатсько-Курильська фізико-географічна країна
7. Амуру-Сахалінська країна
8. Японські острови
9. Північно-Східний Китай і п-ів Корея
10. Східний Китай
11. Середня Азія (Туранська рівнина, Казахський дрібносопковик)
12. Підвищені рівнини Центральної Азії (Гобі, Алашань, Такла-Макан та ін.)
13. Гірська Центральна Азія (Паміро-Алтай, ТяньШань, Саур і Тар-Багатай, Кунь-Лунь, Хангай, Алтинтаг, Каракорум, Тибет)
14. Кавказ
15. Передньоазіатське нагір'я
16. Месопотамська рівнина
17. Аравійський півострів,
18. Левант (Азіатське Середземномор'я)
19. Гімалаї
20. Індогоангська низовина
21. п-ів Індостан,
22. Індокитай,
23. Малайський архіпелаг
24. Гренландія
25. Канадський Арктичний архіпелаг
26. Аппалачі і приаппалацькі райони
27. Кордильєрський Захід
28. Центральна Америка: Перешийок, Острови.
29. Західно-Австралійське плоскогір'я
30. Центральна низовина
31. Східно-Австралійських гірська країна
32. Острів Тасманія
33. Атласька гірська країна
34. Пустеля Сахара
35. Суданська країна
36. Північно-Гвінейська височина
37. Улоговина Конго
38. Ефіопське нагір'я і плато Сомалі
39. СхідноАфриканське плоскогір'я
40. Південно-Африканське плоскогір'я
41. Капські гори
42. Острів Мадагаскар.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Критерії	Кількість балів
Співвідношення змісту із темою портфоліо	5
Повнота виконання роботи	5
Навність широкого спектру елементів портфоліо (наприклад, письмові роботи, виготовлені наочні матеріали, відеоматеріали).	10
Якість оформлення і представлення матеріалів	5
Всього	25

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	21-25	Відмінно
Достатній	14-20	Добре
Середній	8-15	Задовільно
Низький	0-7	Незадовільно

„Відмінно” відповідає **21-25** балам, ставиться: при виконанні ІНДЗ у повному обсязі, теоретична та практична (за наявності) частини не мають помилок; відповіді на запитання вичерпні й аргументовані; оформлення відповідає вимогам, робота виконана вчасно.

„Добре” відповідає **14-20** балам, ставиться якщо: ІНДЗ виконано в повному обсязі і не має помилок, які потребують її переробки; відповіді на запитання даються по суті, але не в деталях.

„Задовільно” відповідає **8-15** балам, ставиться, якщо ІНДЗ виконано не в повному обсязі; мають місце помилки; оформлення не відповідає вимогам; відповіді на запитання даються не в повному обсязі.

„Незадовільно” відповідає **0-7** балам, виставляється якщо: ІНДЗ виконана не в повному обсязі; мають місце суттєві помилки, які тягнуть за собою переробку; оформлення не відповідає вимогам; на запитання студент дає неправильні відповіді.

9. Методи навчання

- словесні: розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, бесіда, диспут, дискусія;
- практичні: практичні роботи, вправи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, складання конспектів (тез), робота з картою, робота зі статистичними матеріалами, підготовка рефератів, доповідей, повідомлень, презентацій, метод проектів, аналіз проблемних ситуацій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та географічних закономірностей, прогнозування тощо.

За характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, частково-пошуковий, пошуковий, дослідницький.

Дистанційні методи навчання: метод індивідуалізованого навчання, навчання з освітніми ресурсами (освітні платформи Moodle, Padlet), телекомунікаційні методи (Zoom-конференції, зустрічі у Google Meet, робота у Viber-групах).

10. Методи контролю

Поточний контроль: усне або письмове опитування на практичних заняттях; оцінювання результатів виконання практичних робіт; тестування тощо. Оцінювання ІНДЗ, залік.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль І									Модуль ІІ (ІНДЗ)	Модуль ІІІ Підсумковий тест	Разом
45											
ЗМІ				ЗМ ІІ			ЗМ ІІІ		25	30	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9			
5	5	5	5	5	5	5	5	5			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За 100-бальною шкалою	За національною шкалою
A	90-100	Відмінно
B	82-89	Добре
C	75-81	Добре
D	67-74	Задовільно
E	60-66	Задовільно
FX	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом

Критерії оцінювання за національною шкалою

Оцінка А «5» («відмінно») (90–100): студент виявляє міцні, глибокі та системні знання навчально-програмованого матеріалу; відповідь студента повна, правильна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення навчального матеріалу; демонструє вміння самостійно знаходити та користуватися джерелами інформації, критично оцінювати окремі нові факти, явища, ідеї, встановлювати причинно-наслідкові та міжпредметні зв'язки, робити аргументовані висновки; користується широким арсеналом засобів доказів власної думки, вирішує складні проблемні завдання; виявляє варіативність мислення і раціональність у виборі способів розв'язання практичних завдань; творчо застосовує професійні вміння і навички; вміє пов'язати теорію з практикою; володіє культурою викладу інформації, мова студента грамотна.

Оцінка В «4» («добре») (82–89): студент виявляє міцні, повні, ґрунтовні знання навчально-програмованого матеріалу; демонструє розуміння основоположних теорій і фактів, вміння аналізувати, порівнювати та систематизувати інформацію, встановлювати зв'язок з обраною професією та робити висновки; використовує загальновідомі докази у власній аргументації; вільно застосовує матеріал у стандартних ситуаціях; відповідь студента в цілому правильна, логічна та достатньо обґрунтована, однак при відповіді та виконанні практичних завдань допускає несуттєві помилки; рівень мовленнєвої культури відповідає загальноприйнятим нормам.

Оцінка С «4» («добре») (75–81): студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, проте його знання недостатньо глибокі та осмислені; відповідь на рівні загальних уявлень про предмет; демонструє деяке порушення логічності й послідовності викладу матеріалу; виявляє вміння частково аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити певні, але неконкретні й неточні висновки; не вміє пов'язати теоретичні положення з практикою; має фрагментарні навички в роботі з джерелами інформації; виявляє невисоку культуру викладу знань.

Оцінка Д «3» («задовільно») (67–74): студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє елементарні знання фактичного матеріалу; викладає матеріал уривчастими реченнями, при відповіді допускає суттєві помилки, які не здатен виправити після коректування запитань; недостатньо володіє розумовими операціями; відсутні уміння і навички у роботі з джерелами інформації; не вміє логічно мислити та викласти свою думку.

Оцінка Е «3» («задовільно») (60–66): має мінімально достатні знання з дисципліни, зі значними помилками; у загальному недостатньо орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не досить впевнено, з суттєвими помилками застосовує знання у практичних ситуаціях.

Оцінка FХ «2» («незадовільно») (35–59) (з можливістю повторного складання): студент не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє павичок застосування знань у практичних ситуаціях; демонструє; не виявляє творчі уміння застосування знань, навичок у навчально-дослідній та практичній діяльності.

Оцінка F «2» («незадовільно») (0–34) (з обов'язковим повторним курсом): не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє навичок.

12. Методичне забезпечення

1. Електронні конспекти лекцій.
2. Методичні вказівки до практичних занять.
3. Презентації для супроводу викладання лекційного матеріалу.
4. Методичні матеріали на платформах Moodle і Padlet.

13. Рекомендована література

Базова

1. Лаврук О. Географія материків та океанів : навч. посіб. Житомир, 2021. 231 с.
2. Мирза-Сіденко В.М. Фізична географія материків і океанів: навч.-метод. посібник до самостійної роботи, лабораторних і практичних робіт з курсу. Кропивницький: ПП Озеров, 2020. 188 с.
3. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків і океанів. навч.посіб. У 2 ч. Вінниця: Гіпаніс, 2001. 410 с.
4. Барановська О. В. Фізична географія материків і океанів : навч. посіб. для студентів ВНЗ : [у 2 ч.]. Ніжин : Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя, 2013. 306 с.
5. Барановська О.В. Фізична географія материків і океанів. Частина І. Світовий океан, Африка, Австралія, Океанія, Південна Америка: навч. посібник. Ніжин : Вид-во НДПУ ім. М.Гоголя, 2013. 306 с.
6. Барановська О.В. Фізична географія материків і океанів. Частина ІІ. Північна Америка та Євразія: навч. посібник. Ніжин : Вид-во НДПУ ім. М.Гоголя, 2018. 378 с.
7. Міхелі С.В. Фізична географія Євразії: навч. посіб. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. 286 с.
8. Міхелі С.В. Фізична географія Північної Америки: навч. посіб. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. 286 с.
9. Шищенко П.Г. та ін. Фізична географія материків і океанів: підручник: у 2-х т. Т.1,2. Київ, 2017.
10. Шкільні географічні атласи, контурні карти.

Додаткова

1. Атлас вчителя / За ред. В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін.. Київ : ДНВП «Картографія», 2010.
2. Атлас світу. Київ : НВП «Картографія», 1999. 215 с.
3. Блій Г.Д. Географія: світи, регіони, концепти / Блій Г.Д, Муллер П., Шаблій О. / Пер. з англ. Київ : Либідь, 2004. 740 с.
4. Гудзевич А. В. Регіональна фізична географія (Європа та Азія) : навч. посіб. для студ. вузів. Вінниця : Віндрук, 2005. 464 с.
5. Лабораторно-практичні заняття з фізичної географії материків і океанів : завдання та методичні вказівки для студ. природничо-географічного факультету / укл. О.В. Бова, А.О. Корнус, В.В. Чайка. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2012. 64 с
6. Костів Л. Я. Фізична географія материків і океанів. Африка : навч.-метод. посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 184 с. https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/05/afrika_kostiv.pdf

14. Інформаційні ресурси

1. Географіка. Географічний портал <http://geografica.net.ua>
2. Географія. Мислення, що змінює світ <http://www.geograf.com.ua>
3. Для географа <http://compas.ucoz.com>
4. Сайт вчителя географії Тетяни Мозіль «Готуйся серйозно до географії» <https://geografiamozil2.jimdofree.com/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/%D0%BE%D0%BA%D0%B5%D0%B0%D0%BD%D0%B8/>
5. Навчальний курс на платформі Padlet <https://padlet.com/bukowskaok/padlet-km13zr9i2jxpfvk3>
6. Ютуб-канал вчителя географії Рішельєвського ліцею «Географія просто» https://www.youtube.com/@geo_prosto
7. Ютуб-канал кандидата географічних наук Давидова Олексія Віталійовича «My geography» <https://www.youtube.com/@mygeography1974>
8. Навчальна платформа Pi-stacja Ukraina <https://ua.pistacja.tv/derzhavnyi-standart/heohrafiia>